

KONGL. MAJ:TS

Befallningshafvandes

uti

JÖNKÖPINGS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

SCHEMMA,
NORDSTRÖMSKA BOKTRYCKERIET, 1840.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Jönköpings Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-berättelse, för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS

Befallningshafvandes

uti

JÖNKÖPINGS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

SCHEMMA,
NORDSTRÖMSKA BOKTRYCKERIET, 1840.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1:o Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
Tveta Härad.....	4.
Wista Härad.....	4.
Norra och Södra Wedbo Härad.....	4.
Östra Härad.....	4.
Vestra Härad.....	5.
Östbo Härad.....	5.
Wästbo Härad.....	5.
Mo Härad.....	5.
2:o Innevånare.....	5.
Folkmängden.....	7.
3:o Näringar.....	8.
Åkerbruket.....	8.
Boskaps-Skötsel.....	9.
Häst-afveln.....	9.
Får-afveln.....	9.
Skogarne.....	9.
Ekskogarne.....	10.
Ekplanteringen på Wisingsö.....	10.
Brännvinsbränningen.....	10.
Bergs- och Bruks-rörelsen.....	11.
Linskötseln.....	11.
4:o Fabriker och Binäringar.....	11.
Jagten.....	12.
Tegel och Kalk, Kakelugnar och Stenkärl.....	12.
Körslor och Foror.....	12.
5:o Politisk Författning.....	12.
Kammar-Verk.....	12.
Fattig-försörjningen.....	13.
Hälsovården.....	15.
Sparbanken i Jönköping.....	19.
Smålands Privat-Bank.....	20.
Ett Brandstods-Bolag.....	20.
Polisen i Länets.....	21.
Skiftes-Verket i Länets.....	21.

Uppbörds-verket.....	21.
Statsbidragen.....	21.
Bevillningen.....	22.
Tillåtne krogar.....	22.
Länets Hushållnings-Sällskap.....	22.
6:o Städer.....	22.
Jönköping.....	22.
Sjöfarten.....	24.
Stadens Fattigförsörjning.....	26.
Eksjö.....	31.
Grenna.....	32.

Tiden är inne, då enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref af den 7:de April 1821, en ny Femårs-Berättelse bör i underdånighet afgifvas om Länets tillstånd i oeconomiskt och statistiskt hänseende.

I sista Berättelsen, afgifven den 31 December 1833, anfördes, — i början, att det i sanning vore svårt hvart femte år säga något nytt — och i slutet, det man således varit föranlåten att ur mera stationära förhållanden leta sig fram till något, som kunde blifva åtminstone läsbart.

Samma Berättelses resultat, anförde mot slutet af densamma, utgöra jemt Ett Hundrade, upptagna i tryckta exemplaret från och med pag. 53 till och med 58. De gälla till större delen ännu, och närvarande Berättelse kommer följaktligen att i de fleste fall blifva en repetition af den förra.

Berättelsens Tabellariska del är utarbetad i Lands-Contoret, och bifogas Tabellerne, efter anbefaldt formulär upprättade. För den raisonerande delen äro föreskrifne särskildte Rubriker, nemligen:

1:o. *Länets allmänna beskaffenhet.*

Den norra delen af Småland, som utgöres af Jönköpings Län, är sådan den varit af ålder. Länets gränсор, längd, bredd och vidd äro således icke förändrade. De äro upptagne i förra Berättelsen och likaså antalet af de Embetsmän, som vårda Länets Lagskipning, Oeconomie, Polis, Uppbörd och Bergshandtering. Desse, så väl som de Ecclesiastique Tjenstemännen, lyda nu under samma högre auctoriteter som då. Ägoskiften hafva sitt lika antal functionärer och hälsovården likaledes. Länets Krigsfolk består nu som förr af hela Jönköpings Regemente — och af Calmar Regemente är större styrka indelad här, än i någotdera af de begge andre Småländske Länen. Jönköpings Län underhåller derjemte en större del af Småländs Hussar-Regemente och dess Grenadier-Bataillon.

Naturen har danat Länets jordyta så att säga i stufmoderligt sinne. Den består mest af sand och småsten, kärr, mossar och ljunghedar. Några släta bördiga fält söker man här förgäves. Men naturens Herre

har ock här skapat ett idogt och sträfsamt folk, nöjdt och belåtet med litet, och detta lilla finner det i sin snarbrukade lättjord och i de många små binäringar Smälänningen vetat sig tillägna.

Den mängd större och mindre insjöar, floder, berg och kullar, som dels sänka, dels höja landets yta, gifva de resande en behaglig omvexling. En historisk person, som genomfor orten, nedskref i sin resebeskrifning: "Småland är ett småknottrigt land;" Men om kosan blifvit ställd genom omgifningarna af Grenna och Jönköping, hade blicken måhända funnit tämmeligen storartade föremål.

Relationen om Länets allmänna beskaffenhet torde nu som förra gången böra slutas med en kort uppsats om hvarje härad.

Det som omgifver Länets Residens, *Tveta Härad*, gränsar till en liten del mot Skaraborgs Län och har uti sjön Wettern blott en orolig granne, ty dess skarpa och sandiga stränder äro hvarken fiskrika eller blomsterrika, knapt gräsbundna. Husqvarna Gevärs-Factori, den betydligaste Fabriksanläggning i Länet, sysselsättes oafbrutet med Gevärs-tillverkningar, och nu mera äro alltid en Artilleri-Officér och en Linie-Officer här commenderade att controllera sjelfva arbetet samt besigtiga och pröfva Gevären.

Wista Härad, på gränsen mot Öster-Göthland, med sitt herrliga Lyckås, Länets största Herregods och den på Wettern flytande täcka Wisingsö, fortfar att vara den bördigaste trakten af Länet och liknar så litet Småland, att en gammal sinnrik man benämnde Häradet för Öster-Gyllens utjord, med afseende på dess Gyllende Skördar. Gyllende var öck dess forntid, ty Wisingsö var ofta ett Konungahem och der residerade, ja till och med regerade sedan Rikets äldsta Grefve-ätt med stor magt och myndighet i sitt vackra Grefskap. Det gamla godset Östanå har mistat sin förra värd, Länets äldsta possessionat, Majoren och Riddaren af Wasa-Orden Freitag, hvars svärson Kammarherren och Riddaren af Kongl. Svärds-Orden Baron Leijonhufvud öfvertagit denna vackra egendom.

Norra och Södra Wedbo Härad, utgörande ett till Öster-Göthlands och Calmar Län gränsande Fögderi, erbjuda ingen sedan sista Femårs-Berättelsen inträffad förändring, som kan ingå i beskrifningen af Länets allmänna beskaffenhet.

Nära lika är förhållandet med det till Kronobergs och Calmar Län gränsande *Östra Härad*, hvars utmärkte odlare och Landthushållare ökats

med Öfversten och Riddaren af Eders Kongl. Maj:ts Svärds-Orden Elias Lagercrants, som vid sin egendom Näsbytt utvecklat en både theoretisk och practisk kannedom i Landthushållningens alla delar, hvarigenom nämnde, i lägervall emottagna egendom blifvit gjord till mönster af ett för denna ort synnerligen passande landtbruk. I detta Härad har ock Bergs-Rådet Aschan vid Klefva koppargrufva nedlagt mycket arbete och stor kostnad att tillgodogöra kopparmalmen uti en å lägenheten Kibbe vid Em-ån uppförd hytta, der ortens allmoge erhållit mycken arbetsförtjenst, utan att Bergs-Rådets stora uppoffringar ännu synas hafva gifvit honom sjelf någon ersättning, mindre vinst.

Vestra Härad med svagt jordbruk, men underhjelpt af Bruksrörelse, företer uti sin allmänna beskaffenhet icke något att tillägga den sist afgifna Femårs-Berättelsen.

I Östbo Härad, der Bergshandtering och Bruksrörelse hufvudsakligen bidraga till allmänhetens bestånd och förkofran, fortfara driftige och bemedlade Bruks-Patroner att sprida lif och rörelse i näringarne.

Wästbo Härad, det magraste i Länet och måhända sämre än det angränsande Halland och Elfsborgs Län, bibehåller dock ännu sitt gamla goda rykte att ega en folkstam, som med svett och möda aftvingar den njugga naturen ett tarfligt uppehälle. I sjön Fegen ligger midt för Bostället Finnanäs i Sandviks Socken en blott under torra somrar synlig stor sten, der Landskapen Småland, Vester-Göthland och Halland anses sammanstöta.

Mo Härad, gränsande till Elfsborgs och Skaraborgs Län, är till folkmängd och Skattebidrag det ringaste i Länet, men fortfar att, genom skogsförsäljning och foror emellan Jönköping och Götheborg, förtjena både skattepenningen och medel till brödfödan, som måste köpas öfver allt i en ort der Ör-jord och sandmylla gifva svaga skördar.

Af Länets nio Härader gränsa de fyra större till Kronobergs Län, med hvilket Jönköpings således står i en jemn beröring och communication.

För öfrigt återopas denna Artikel i sista Femårs-Berättelsen, som mera i detaille upptager både Länets allmänna och Häradernes enskilda beskaffenhet.

2:o. *Innevånare.*

Det är förr sagdt, att Smälänningen är lätt och liflig, nöjd och lättstyrd, höflig och tjenstfärdig. Folklynnnet förändras icke på fem år. Det

har utarbetat sig under Seklernes lopp och fortsättes, hoppas man, med dem. "Det sorl af obelåtenhet och missnöje, som rosslar ur tidens bröst," bortljuder under den långa vägen från sitt Hufvudsäte, och "den ängest som genomgår dagens Häfder," kännes icke af den folkklass, som icke stort bryr sig om, hvarken dagens häfder eller dagens frågor. Smålandshönden älskar och ärar sin Konung öfver allt annat jordiskt. Det har väl någorstades lyckats tidsstormen att något afsvala det fordna varma förtroendet för Presten, Domaren och Kronobetjenten, men allt hvad som utgår från Majestätet — det hålles i stor helgd, fastän de som stå Det närmast, eller de af Allmogen blott kallade *Herrarne*, kunna någon gång orättvist miss-täckas, ty den riktigt enfaldige bonden tror och tänker, besynnerligt nog, att de, som stå nära Thronen älska den dock mindre än han på sitt stora afstånd.

En mästare-hand har väl, i fråga om Gudsfruktan och seder i vår aflägsna landsort, nyligen tecknat följande: "Der finnes bland våra skogar och berg, dit det allmänna förderfvet icke så lätt tränger, ännu mycken from tro kvar, ännu mycken patriarchalisk enfald i sederna. Gröfre brott äro sällsynta, men mindre sällsynta äro olyckligtvis vinningslystnad, afundsjuka och en förslagen slughet, som stundom blir illslughet. Den öppna redligheten är icke just hemma öfverallt, och ord och handling stundom mera beräknade, än som kunde vara nödvändigt. Men det är i synnerhet en last, som går raglande igenom hela nationen, undergräver välmågan, förstör kroppen och fördunklar sinnet. Om dess förderflighet kan ingen fråga uppstå, men väl om medlen att förekomma den. I de fleste Församlingar hafva dels absoluta, dels villkorliga Nykterhetsföreningar blifvit stiftade och brutna. Saken, som en tid omfattades med ifver, har nu med nyheten äfven förlorat sitt intresse. Den synes också fordra helt andra åtgärder och i främsta rummet en väsendtlig förändring i vår oeconomiska Lagstiftning. Det är godt och väl, att man varnar mot missbruket, efter bruket ej kan förekommas. Men så länge man brygger frestelsen i hvarje hus, eller låter den hållas fal öfver allt till ett ringa pris, kunna vi ej hoppas synnerlig framgång af förmaningarne. En ovana, grundlagd under mansåldrar, afskaffas dessutom icke på en gång genom ett Socknestämme Beslut."

Det är imellertid glädjande, att i någon motsats af denna allmänna teckning om Nykterhetssaken, kunna upplysa, hurusom i Jönköpings Län nykterhetsförbundet gjort många proselyter i ordets egentliga och vackra

bemärkelse; att de brutna förbunden äro få och individuella emot de beståndande; att inom Länets finnes mång hundra, ja väl tusendetals personer, som aflagt och förlofvat brännvin; att alla inkommande officiella Rapporten föranleda, det dryckenskapslasten *snarare* är i af- än tilltagande: att det nu mera icke anses för en skam, utan en heder att svika i dryckjom: och att det icke är sällsamt i gästfrie hus, både hos Prester och Ståndspersoner å landet, finna det bränvinsbordet blifvit osynligt och aptit-supen aflagd.

Folkmängden: Derom upplyser Tabellverket, som i annan väg ingår; men, så vidt den kan beräknas af mantalslängderne, utgör Länets nu varande folkmängd 145,300 personer af båda könen, hvaraf 71,836 äro mantalsskrifne och 73,464 äro mantalsfrie. Enligt 1833 års Femårs-Berättelse utgjorde folkstocken då 136,883 personer och den har således i de sist förflutne fem åren ökat sig med 8417 personer: och huruvida denna tillväxt af folkmassan bör glädja eller bekymra, derom åberopas underdånigst reflexionerne i nyssnämnde Berättelse, hvartill nu må läggas, att då folket varmt uppfattat den höga Christendomens sanningar och derigenom kommit till förädling, och då allmänna handlingssättet i det yttre röjer denna allmänna förädling i det inre, då är en tilltagande folkstock ett ämne för glädjen och hoppet; ty då ökas med folkmängden det godas magt, men i omvänt förhållande blifver, med blicken på framtiden, den stigande folkökningen alltid ett föremål för tänkarens sorgliga betraktelser.

Samma Berättelse upptager ock en särskild punkt om folkets förmögenhets-tillstånd. Med Calculer, hämtade från Taxerings-Längder och In-tecknings-Protocoller, visades, att Länets besutna Allmoge eller Bondestånd lyckligtvis befann sig i temligt välstånd, men i vårt land finnes en annan allmoge, som, talrik nog, bebor torp och backstugor, och denna allmogens under-class tillvexer år ifrån år, både i antal och fattigdom samt befolkar Fattighusen, Correctionsbusen och fångelserne. Backstugorna utgjorde för fem år sedan 3,205, nu är antalet 3,893. Alltså äro tillkomne 688 nya bostäder, men olyckligtvis mest för armod och många för brott.

Att vidare orda om de särskilda folk-classernes tillvexande eller aftagande förmögenhet är öfverflödigt, sedan Justitiæ-Stats-Ministern ur säkrare källor än som för Läns-Styrelsen äro tillgänglige, derom lemna uppgifter, hvilka i möjligaste mätto närma sig till vissbet. Att välståndet aftager i de bildade stånden, är synbart, ty rätt nu finnes ingen Kyrk-Socken, der man icke träffar någon pauvre honteux, med familie, som

dock i det längsta vill lefva på Herrskapsfot. Överflöd och vällefnad, lättja och sysslolöshet äro deremot från bondens hus bannlyste. För hans seder medför hans husliga lif inga vådor, men väl lifvet på Gästgifvaregårdar och i stora folksamlingar, såsom på auctioner, marknader, skallgångar, med mera; och det har visat sig att sjelfva husförhören, dessa religiösa sammankomster, föranledt till dobbel och dryckenskap.

Smäländska nationens böjelse för Soldatlifvet omtalas i slutet af denna artikel utaf förra Berättelsen, och den krigiska andan har sedan icke förkolnat. Den röjer sig uti lättheten att recruterat linie-trupperne och i begäret att blifva approberad vid Beväring-mönstringarne. Den som då undandrager sig och af en eller annan orsak slipper undan, han kallas af sine jemuårige *Krono-vrak*.

3:o Näringar.

Åkerbruket, som blifvit hufvudnäring, sedan brännvins-bränningen började drifvas i stort, vårdas öfver allt ganska väl. Gödsel-samlingar och kalk-composter ingå nu nästan öfver allt, de förre äfven bland allmogen, uti medlen att uppdrifva vegetationen. Den fordrar dock täta regnskurar, om missväxt skall undvikas å den torra och sändiga jorden, och sjelfva potäterne, hvilka i början ansågos växa utan både gödsel och regn, blifva thy förutan nu mera både få och små och hafva således naturaliserat sig till likhet med ortens öfrige jordprodukter. Vid sin gamla åkerbruks redskap förblifver allmogen heldst och låter Ståndspersonerne försöka nyare tidens uppfinningar. Den tillegnar sig nog med tiden dessa, om de pröfvas goda, och man har börjat att årligen i Maj månad utställa en exposition af nyare redskap vid Landshöfdinge-Bostället Ryhof, der de beskådas och försökas. — Varandes dessa expositioner talrikt besökta, äfven af den jordbrukande allmogen. Engelske Agronomen Steffens har besökt Länets och blifvit återkallad till nästa Sommar. I hvarje Härad har en eller flere Possessionater upptagit hans tid och sedermera begagnat denne i sin vettenskap djupsinnige mans råd och anordningar.

De allmänna Sädesslagen äro råg, korn och hafra, samt den af råg och hafra bestående så kallade blandsäden. Enligt Tabellen skulle Länets medel-afkastning i säd, årligen utgöra allenast 311,000 Tunnor af alla slag, som, fördelade på folkmängden, 145,300 personer, lemnade omkring något öfver två Tunnor för hvarje person. Det är således de, enligt Tabellen producerade circa 231,700 Tunnor potäter, som betydligast ingå i folkets underhåll.

Boskaps-

Boskaps-Skötsel, som varit och måhända ännu borde vara Länets hufvud-näring, fortfar att utöfva sin välgörande verkan. Utom den skulle den vigtiga oxhandel och den lucrativa Victualie-trafiquen upphöra. I förra Berättelsen upptages, att hvarje ox under sommarbetet gör på sig Tio Riksdaler och att oxhandeln inbringade till Länet en årlig vinst af 113,630 R:dr Banco och Victualie-handeln en mångdubbelt större, nemligen 628,764 R:dr Banco. Förra Tabellen antog, att Länet underhöll 22,727 oxar och 52,397 kor. Närvarande Tabell visar en tillökning i antalet oxar och kor af mer än 2000, i följd hvaraf oxhandeln och Victualie-rörelsen vunnit årlig förkofran.

Det vore således väl om Boskaps-skötseln, denna gamla vackra näring, återtog sitt värde i Länet, och lyckligtvis har den under de sednare fem åren icke fallit i glömska, hålst en och annan possessionat, fastän icke mängden, börjat ledsna vid Brännvins-rörelsen med sina många chancer och chicaner, och heldre än att studera sig in i de konstmässige brännvins-pannornes chemiska och techniska irrgångar, återgått till förfädernes sed att vårda sin boskap, föda och göda dem med hö och halm, samt förvisa drank-utfodringen från Ladugården till Svinstigan.

Häst-afveln har på den förflutna tiden icke tagit någon särdeles faveur, fastän Stuteri-Styrelsen fortfar med sin omsorg att årligen sända hingstar af god race till Länet.

Får-afveln är i tilltagande och under de fem åren förkofrad med mellan 3 à 4000. Större och mindre ullpartier föras årligen till ullmarknaderna i Norrköping, der varan i början stod i högt pris, men vid sednare årens marknader har den något fallit. Stam-Schäferiet och Herdeskolan vid Näs fortfara i sin verksamhet under Kongl. Secreteraren Natborsts vård och styrelse.

Skogarne: Derom åberopas sista Fem-års-Berättelsen med tillägg, att, i stället för gamla Jägeri-Staten och Skogs-betjeningen, som för det mesta afgått, Länet fått, enligt nya Staten, en enda Functionär för Skogs- och Jagt-väsendet, nemligen en vid Skogs-Institutet bildad och examinerad Jägmästare. Tiden kommer att visa, huruvida han hinner, att, enligt nya Boställs-ordningen, närvara vid alla Boställs-Syner och derjemte besörja och besvara alla utsynings-frågor, samt vårda och inspectera den stora Härads-allmängden Hälaveden. Till allt detta fordrades förr en Öfver-Jägmästare för Länet samt en Skogvaktare för hvarje af Länets 9 Härader.

Femårsberättelse för Jönköpings Län.

Allmänningen Hålaveden har af bemäldte Jägmästare nu mera blifvit indelad i traktuggning och hushållningen der för öfrigt reglerad i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 4 Maji 1833.

Ekskogarne gå med stora steg till förstörelse, sedan Skattemannen fått dem lösa, och hvilken lösnings-rätt nästan öfverallt blifvit begagnad. Allmogen älskar icke detta ädla träd, ty det suger till sig matjorden och lemnar en svag vegetation omkring sig.

Ekplanteringen på Wisingsö, som börjades år 1832 å der varande Kungsgårds ägor, fortgår verksamt. Efter vederbörandes uppgift äro 272½ Tunneland redan i linier planterade med 186,600 Stamträd och 1,209,000 så kallade Ammträd, och medelst ållonsådd finnas dessutom 9,000,000 fyra-åriga Ekplantor färdiga till vidare utplantering. Af Lärkträd, alm, ask, björk, oxel, rönn, bok, lönn och vahnöt äro 254,000 utplanterade såsom skyddsträd för den unga ekskogen. Härförutan finnes uti plant- och trädskolor af sistnämnde finare trädsorter 1,000,000 två å treåriga plantor. Ekplantorne uppgifvas hafva årligen vuxit 4 å 5 tum och å en bördigare trakt om 10 Tunneland skola finnas plantor, som under den sednare tiden skjutit 25 å 30 tum på året.

Allt detta synes vederlägga det tvifvelsmål, hvilket för några år sedan hystes och som ännu icke är alldeles undertryckt i orten, att nemligen Wisingsö skulle vara en otjenlig local för ekplantering. Detta tvifvelsmål föranledde en i Nåder anbefalld undersökning i Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes närvaro af sakkunnige män, af hvilka en del gillade tvifvelsmålet — en del åter påstodo raka motsatsen. Eders Kongl. Maj:ts godkände i nåder den sednare meningen och Ekplanteringen fortsattes.

Brännvins bränningen hade redan vid sista Femårs-Berättelsen intagit ett rum bland Länets Hufvudnäringar. Den har lyckligtvis icke tillväxt de sednare fem åren utan fast hållre aftagit, ty af de stora Brännerierne äro flere nedlagde, och torde Nykterhets-förbunden här icke varit utan sin inflytelse, som anteknas till heder för de Herrar och män, som mera afsett den sedliga än den materiella vinsten.

Allmogens Lyftpannor kunna väl nu mera knappt utrotas. Dessa torde dock vara mest skadliga. Hvarje klarning föranleder till ett litet superi, ty man känner de så kallade klarsuparne och de der Tunnekanorne, som utgöra sportler eller discretioner för husets tjenstehjon. Svenska Bonden är, som sig bör, njugg om styfvern. Skulle han köpa sitt

husbehofs-brännvin, så blefve det ofta ököpt, och vore brännvinet derjemte dyrt, skulle rusen blifva få på färdevägar och i folksamlingar. Nu erhållas de för en hand full löspenningar, och då passionen kan tillfredsställas med så ringa uppoffring, bemödar sig ingen att kufva den. Dyr tid, annars icke önskvärd, — önskas dock, hvad brännvin angår, af hvarje sann Moralist.

Bergs- och Bruks-rörelsen befinner sig i samma goda skick och i samma verksamma samt driftiga händer, som omnämnas i 1833 års Femårs-Berättelse. Blott Lindefors's Bruk, som då innehades af nu mera aflidne Hof-Rätts-Rådet Gyllenskepp, har blifvit öfverlemnadt till dennes stufson, Bruks-Patronen Killander och det nya Bruket Åminne, från grunden anlagdt af Lagman Danckwardt, har af denne driftige man blifvit satt på yttersta spetsen af fullkomlighet. Det, jemte Hörle, Eckersholm, Ohs och Taberg samt Nissafors och Spafors med flere, hafva tillägnat sig alla de nya inrättningar, hvarmed nutidens uppfinningsförmåga fullständigt jernverksrörelsen och bruksdriften. De smärre Manufactur-Verken och Spiksmedjorne i Länet, samt tackjerns-handteringen vid Tabergs Bergslag, hafva icke undergått annan förändring, än till deras fördel.

Linskötseln har länge varit en hufvudnäring i fem Socknar af Södra Wedbo Härad och idkas äfven med fördel i andra delar af Länet. Det kan antagas, att från ofvannämnde Socknar och under Linmarknaden i Ingatorp afyttras 2 à 3,000 *Lt* Lin till andra orter. Försöken att sjöröta Linet och tillägna detsamma Norrländska linets glans och färg, äfvensom att i vår ort bringa väfkonsten till likhet med den Norrländska, hvars företråde är uppenbar, har man nästan alldeles öfvergifvit, oagtadt både uppmuntringar och Stats-bidrag blifvit använda för att på Småland inympa Ångermanlands lincultur och väfkonst.

4:o Fabriker och Binäringar.

Derom återopas helt och hållet hvad 1833 års Femårs-Berättelse (pag. 26—29 tryckta exemplaret) innehåller, utom hvad angår Saltpeter-tillverkningen, som, i anseende till det nedsatta lösningspriset, är i betydligt aftagande.

Husqvarna Gevärs-Factori står nu som då i främsta rummet af Fabriks-Inrättningar, dernäst Pappersbruken, som blifvit ökade med ett vid Stensö i Östbo Härad med 2,000 R:drs tillverknings-värde. Så Landt-Garfverierne, jemte Färgerier, vadmals-stampar och oljeslagerier, utom

andra Fabriks-närings, hvarom de till Eders Kongl. Maj:ts Commerce-Collegium årligen ingående Närings-Tabeller lemna närmare upplysning. Jagten och Fisket, särdeles det sednare, utgöra dock det egentliga Folkets dagliga binärings, de fordra ingen lärotid, utan utgå från naturens eget sköte, samt belöna följaktligen sine idkare kostnadsfritt. Men då Länet ingenstädes gränsar till hafvet och dess största insjö Wettern, på sätt ofvan är nämndt, är fiskfattig vid Smålandskusten, så förefinnes i vårt Län icke något fiske i stort, utan utgör det egentligen fattigmansnäring, med undantag af ett somlige år tämmeligen ymnigt Laxfiske i Wettern, några Åblfiskan i Södra Wedbo Härad, Brax- och Lax-fisken i Bolmen, jemte Sik- och Löge-fisken i Solgen och Landsjön, hvilka alla inbringa renumer åt vederbörande jord- och strandegare.

Jagten lönar sig mindre. Harar, tjädrar och orrar, som skjutas med hagel eller fångas i snaror af allmogen, utgöra egentliga villebrådet, som dock med fördel säljes vid Herregårdarne och i Städerne, der ock ludna skinn efter villebråd begärligt köpas af Körsnärer och främmande upphandlare.

Tegel och *Kalk*, *Kakelugnar* och *Stenkärl* tillverkas på flere ställen å landet, der ock finnes ett rödfärgsbruk, jemte det arbetsvagnar och skindor förfärdigas och afsättas med fördel af allmogen, som ock somligstädes använder sitt vid Bruken förtjenta stångjern i varubyte, och för allmogen är i synnerhet binäringsen *Körstor* och *Foror* emellan Städerne särdeles vinstgifvande. För öfrigt äro Stålträds-tillverkning, biskötsel, Laggkärlsarbete, Skinnberedning, Väfskeds- och Trädskoarbeten, vadmalsväfnad, simpla väggurs tillverkning och Humle-planteringen sådane af allmogen utöfvade binärings, som, åtminstone för den obesutne, äro alldeles outhärlige för lifvets uppehälle.

5:o Politisk Författning.

Kammar-Verk: Om Länets äldsta Jorde-Bok återopas 1833 års Berättelse. Länets hemmantal inhämtas af Tabell-Verket, i enlighet med Jordeboken och räkenskaperne. Varandes i allmänhet andre Jordeboksförändringar sednare åren icke inträffade än de som genom Skatteköp tillkommit. Hemmans-förmedlingar hafva icke egt rum, ej eller Skattläggning af ny-hemman, men väl af åtskillige tillkomne Tull-mjölqvarnar, hvilka ännu, så vidt de icke äro belägne på Frälse Säteri-grund, bära grund-räntor, ehuru för en, genom tiderna bestående ränta, ett qvarnverk utgör en ganska ostadig säkerhet.

Posthemmanens antal är detsamma som 1833, men Gästgifvaregårdarnes ökad med en ny vid Hemmanet Kapped i Wästbo Härad. En så kallad Snällpost har tillkommit. Den fortskaffas på Gästgifvaregårdarne mot högre skjutslega, hvilket oagadt, de skjutsande anse den mycket besvärlig och önska befrielse från detta nya onus.

Fattig-försörjningen utgör nu mera i detta Län, liksom ty värr på de fleste andre ställen en af Samhällets viktigaste och snart sagdt brydsammaste angelägenheter. Man behöfver icke nu såsom fordomdags fara utomlands för att finna ett fattighjon; deras antal tilltager i bredd med folkökningen. De fattige blifva nödlidande och desse icke sällan brottslingar. Inkommande Rapporter, Fång-Journaler, de dagliga Polis-förhören hos Läns-Styrelsen och de täta Brottmåls-ransakningarne vid Domstolarne, lemna härom ett bedröfligt vittnesbörd.

Också har denna på Samhälls-ordningen och Samhälls-trefnaden så inflytelserika angelägenhet nu mer än någonsin tagit allmänhetens deltagande och verksamhet i anspråk, och det är med spänd uppmärksamhet och hoppfull väntan man emotser säker vägledning och bestämda stadganden i detta ämne af den i Näder tillförordnade Kommittén för Fattig-anstalterne i Riket.

Enligt Presterskapets förlidet år afgifne Rapporter, uppgick Fattighjonens antal i Länet till 2,836 personer, men som 845 af desse voro arbetsföre och 552 blott tillfälligtvis behöfvande, återstå såsom till arbete oförmögne och således verkliga fattighjon blott 1,439, ett visst icke ringa antal. Men som Fattigvården i Länet har Egendom till ett värde af 16,378 R:dr 12 sk. 6 rst., nämligen 7,743 R:dr 44 sk. 11 rst. i Fastigheter och Inventarier och i Capital-Fonder 108,634 R:dr 15 sk. 7 rst., hvaraf årliga räntan, jemte andre under åtskillige Titlar ingående bidrag, utgör en total inkomst för året af 26,575 R:dr 10 sk. 8 rst., eller emellan 18 och 19 R:dr på hvarje verkligt Fattighjon, vill det synas, som, enligt hvad i Artikeln 6 kommer att visas, denna Summa i förening med understöds-tagarnes arbetskraft, rätt utkräfd och ändamålsenligt använd, icke borde vara så alldeles otillräcklig för ändamålet.

Utur denna sednare inkomstkälla, arbetskraften nemligen, har dock icke något blifvit hämtadt förr än den för fyra år sedan öppnades här i Jönköping. De synbara fördelarne, som under tiden derur flutit, hafva väckt andra Communiteter till efterföljd. I Eksjö Stad, samt i Nye och Kärda Pastorater äro alltså Arbets-Inrättningar förenade med Fattigförsörj-

ningen, och i flere andra Pastorater hafva förberedande åtgärder för samma ändamål blifvit vidtagne och Länets Hushålls-Sällskap har, på Läns-Styrelsens anmodan, varit betänkt på utarbetandet och offentliggörandet af en med arbets-skyldighet förenad Fattigvård på Landet; men så väl det ena som det andra hvilat nu, i afvaktan på den förut nämnde Kommittéens Förslager och upplysningar i ämnet.

I sista Femårs-Berättelsen äro de i allmänhet förmodade orsakerna till Fattig-Classens stora tillväxt uppgifne. De qvarstå beklagligen ännu, men torde icke böra å nyo anföras: En vanligen förbisedd, men ganska verksam orsak till Fattighjonens förökning har man trott sig, såsom det i Läns-Styrelsens till följd af nådig Befallning den 5 Maji nästlidet år afgifne underdåniga utlåtande om Fattigvården i Länet blifvit anfördt, derjemte igenfinna just i Fattigförsörjningens närvarande Organisation och förvaltning. Församlingarnes Pastorer äro sjelfskrifne föreståndare och nästan hela Fattigvården i sammandrag. Sådant hade ock goda skäl för sig, så länge i fråga om Fattigförsörjningen endast allmosegifvandet ännu räknades till de christliga pligterne och en Pastor blott hade sitt andeliga kall att sköta; men sedan det blifvit en borgerlig pligt att utgifva fattigskatt och själavården blifvit förenad med mångfaldiga olikartade civila bestyr, vill en Pastors tid lika litet räcka till, som hans Presterliga kall och hans ställning för öfrigt inom hans församling passar för de mångfaldiga, ofta stränga och hushållsaktiga åtgärder, som tillhöra Fattigvården. Bägge här i Staden varande Pastorer hafva ock genom nyligen afgifven förklaring om bristande tid och förmåga, att som sig bör sköta Fattigvården, bevittnat sanningen af denna sats. Under en sådan Styrelse stannar således förvaltningen vanligen vid blotta utdelningen af Fattigmedlen: Att förekomma armodet, och förmå lättjan till sysselsättning, slöseriet till hushållning, liderligheten till ordning och måtta kommer aldrig i fråga, hvarföre ock de fattiges antal med hvarje år ökas; 1817 års författning om Socknestämmor och Kyrko-Råd berättigar dessa municipala auctoriteter till behandling af ordningsmål och sedlighetens befrämjande inom Församlingarne; men Pastors ovilkorliga Ordförandeskap der motverkar ofta den nödiga kraften. Hans egentliga kall att varna, att förmana, användes icke sällan fruktlöst mot ett hårdnackadt subject, och behöfver den verldsliga armen anlitas — då uppträder ogerna den ömsinte Själsofverjaren såsom angifvare. Häraf händer att Socknestämmornas och Kyrko-Rådets förhandlingar merendels afstanna utan effect.

En ännu vaksammare och otvifvelaktigt den närmaste, men i denna Presterliga Styrelse minst förmodade och derföre förbisedda orsak till fattigpersonalens förökning, har man, ty värr, på icke så få ställen trott sig igenfinna i Inrättningens ringa vård om Fattighjonens religiösa och moraliska bildning. Icke sällan ankomma till Läns-Häktet Lösdrifvare och brottslingar, som, ehuru till mognare ålder komne och medförande betyg, att så väl deras föräldrar som de sjelfva varit föremål för sine församlingars fattigvård, hvarken kunna läsa i bok, eller någonsin begagnat Salighets-medlen. Lättja, lättsinnighet, utsväfningar, modlöshet eller öfverdåd, dryckenskap, förakt för Samhälls-lifvets och familjelifvets band och en, af sådan ytterlig råhet i seder vållad, i högsta grad vanvårdad barnuppfostran af föräldrar, som sjelfve om barnuppfostran sakna allt begrepp, blifva säkra mer och mer hotande följder af den lägre folk-classens andeliga mörker och bilda icke allenast en stor del af närvarande släktet till fattighjon eller fångar, utan föra äfven det kommande i sin tur till Fattighuset eller Fängelserna. Att bota detta öfverhandtagande onda är för Fäderneslandet en angelägenhet af yttersta vikt, som ofvannämnde Committé lärer sorgfälligt begrunda. Man misstager sig emellertid icke, då man anser det ondas orsak vara af andelig natur, som alltså egentligen på andelig väg och icke blott med materiella medel kan grundligen botas; men någon ny väg till målet banas icke. Man måste återgå till den gamla, nemligen allmänna lefvernets förbättring genom christlig upplysning och framför allt en mera vårdad uppfostran, hvilken sednare borde af Presterskapet och communerne gemensamt för den lägre folkclassen underlättas och befrämjas.

Hälsovården är väl och till allmän belåtenhet bestridd af Länets trenne Provincial-Medici, en Lazarett-Läkare, två Stads-Läkare, Sju i Länet bosatte Militär-Läkare och flere Barnmorskor.

Åt detta ämne har Läns-Styrelsen trott sig böra egna en synnerlig uppmärksamhet. Utom ett noggrant iagttagande och befordrande af allt, som enligt författningar, Instructioner och sig företeende fall i denna väg varit föremål för administrationen, har man derjemte sökt att än ytterligare befrämja menighetens hälsovård och underhålla Sundhets-Polisen, derigenom att de i Länet anställde Provincial-Läkare blifvit ställde i en närmare, tätare och mer verksam beröring med menigheterna sålunda att Provincial-Läkarne på försök under en tid af fem år, årligen göra opåkallade reseturer inom sina Districter, dervid de efter föregången

kungörelse tillbringa en dag eller mera inom hvarje Pastorat, då allmogen äger att af Läkaren erhålla råd och föreskrifter, och, der det så passar, äfven medicamenter ur det af Läkaren medförda Res-Apothek. De, hvilkas medellöshet kan atteras enligt Författningarne, äfvensom de med Venerisk sjukdom behäftade, erlægga ingen betalning och de andre helt obetydligt. Läkarens skjuts och Tractaments-kostnad betalas af Länets Kurhus-Fond.

Denna anstalt har under de tvänne år den existerat, medfört välgörande följder. Ett stort antal sjuklingar, synnerligast med Kroniska vanskötta åkommor, hafva enligt Läkarnes rapporter erhållit råd och bot. Flere, hvilkas åkommor eller lefnads-omständigheter icke medgifvit någon ändamålsenlig behandling hemma, hafva blifvit afpolletterade till Läns-Lazarettet, derifrån de återgått friske och arbetsföre. Qvacksalverier och skadlige hus-kurer hafva blifvit upptäckte, och allmogen om vådan af deras begagnande upplyst och varnad, likasom råd och anvisningar till förändring af lefnadssätt och hemseder, när de befunnits för hälsan menlige, blifvit allmogen meddelade.

För samma ändamål har Länets Lazarett under de sistförflutne fem åren blifvit betydligt förbättradt och utvidgadt, och det har varit en synnerlig fögnad erfaras den berömvärda beredvillighet och verksamhet, hvarmed Pröfnings-Committéen och Lazarett-Directionen härutinnan gått Läns-Styrelsens önsknings och förslager till mötes. Den förre förtjenstfulle, men till hög ålder komne Läkaren har afgått med pension af Kurhus-Fonden och en yngre med vitsordad skicklighet, har intagit hans plats, och som Lazarettet ligger utom Staden, har till beredande af jemnare och säkrare sjukvård passande bostad blifvit beredd på stället för Läkaren, äfvensom för Sysslomannen och en Portvaktare, till vinnande af ordning och bättre eftersyn. Sjuk-attirailen har blifvit så förökt, att nödige Inventarie-persedlar nu mera finnas för 70 sjuksängar, hvarjemte lämpelige Sängkläder och inventarier blifvit anskaffade till tvenne, för personer af den bildade classen, bestämda rum. Vissa rum stå äfven i beredskap att emottaga dem, som under commenderingar, marscher och tåg kunna insjukna, eller hvilkas sjukdomar äro af den beskaffenhet, att de böra afskiljas från andre sjuke. På en omkring byggnaderne, Inrättningen tillhörig jordlägenhet, har en plantering af flere hundra ädlare träd blifvit anlagd, der convalescenter kunna hämta frisk luft, svalka och rörelse.

Inrättningen fortgår på detta sätt i stigande förtroende, så att antalet af vårdade, som år 1833 utgjorde 216 personer, för år 1837 uppgått till 309, och hafva af de förra blott 62, men af de sednare 234 utgått såsom friske och förbättrade.

Året 1834 står med de sorgeligaste drag teknadt i detta Läns hälsovårds-annaler. På högsommaren hörde man ett rykte, som ingen i början ville tro, att nämligen den grymma Farsoten Kolera utbrutit i Götheborg. Derifrån anlände hit till Staden ett Skådespelare-Sällskap, som den 5:te Augusti inbjöd Allmänheten att den 8:de derpå följande åskåda ett gladt lustspel; men detta utbyttes mot det rysligaste sorgespel, för hvilket nästan hvarje hus blef en dyster skådebana och i hvilket hvarje innevånare fick sin mer och mindre sorgliga role. Detta sorgespel — Koleran — uppfördes med det rysliga allvar att 636 personer derunder föllo på scenen. Den bekante Skådespelaren Collberg, hjälten i det tillämnade lustspelet, trös allmänt vara den som hitförde Koleran. Han blef ock på den affischerade dagen dess första offer och hans död signalen till de andres nederlag.

Auktoriteterna och Stadens Läkare trädde genast i verksamhet, och Kongl. Kungörelsen af den 12 November 1831 blef straxt tillämpad; äfvensom det för emottagning af den objudne gästen, tillredsvarande sjukhuset blef öppnadt, men befanns genast alltför otillräckligt. Tvänne andra sjukhus blefvo efter hand inrättade, men sjukdomens häftighet och våldsamma fart i början gäckade alla till dess hämmande vidtagne medel. Döden följde vanligen innan 4 à 5 timmar, och snart saknades biträde till de aflidnes graflagning. Det syntes nästan som alla använde medel hade samma verkan, som ett, i all välmening vid denna tid till Läns-Styrelsen insändt, så lydande recept *"25 droppar Cajeput-olja intages på en sockerbit, så snart choleraan förmärkes. Skulle ej sjukdomen därvid gifva sig, intages en half timma derefter åter 25 droppar af samma slags olja. Uteblifver förbättringen äfven härefter, dör patienten.*

Om Farsotens fortgång och orsakerne till den här, mot andra stäl- len stora mortaliteten, må ett sammandrag af Läkarnes till Kongl. Sundhets-Collegium afgifna rapport anföras:

"En lång tid innan Koleran utbröt, hade en beständigt lugn väderlek varit rådande, under hvilken värmen i solskenet ofta steg till

Femårsberättelse för Jönköpings Län.

+ 46° och icke gick under + 38° Cels. Sjelfva Wetterns vatten, så be-
 kant för sin ständigt låga temperatur, hade på omkring 3 alnars djup
 ofta + 27° värme. Månan hade ett blodrött utseende. Från höjderna
 observerades ett rödaktigt töcken öfver den dal, der Jönköping är belä-
 gen, och en ovanlig mängd stjernfall visade sig: allt bevis på atmosferens
 mättning med främmande ämnen. Jönköping ligger på en smal landtun-
 ga mellan Wetteru och tvänne smärre dyiga sjöar, och är till en stor
 del en inkräkning af dessa sjöar och de omkringliggande kärren, som
 begränsas af skogbeväxta höjder. Staden genomskäres af en Canal, som,
 utom vid storm och deraf uppkommit strömdrag, oftast innehåller ett
 nästan stillastående vatten och från hvars botten, oagadt all renhållning,
 på många ställen uppväxa nya vegetationer, som nära nå vattenytan och
 utgör liksom en ny botten, från hvilken, under heta somrar, metafiska
 effluvier utvecklas.

Under dessa allmänna förhållanden utbröt sjukdomen i den del af
 Staden, som inom en trång areal är bebyggd med en mängd låga tränga
 kojor, i hvilka på många ställen stora dels utfattiga, dels af utsväfnin-
 gar försvagade Familjer bodde i ett enda litet lågt och fuktigt rum, der
 friske, sjuke och döde snart lågo om hvarandra. Har man lika med oss
 sett alla dessa för en farsot sammanträffande gynnande omständigheter,
 skall man lätt inse hvarföre Koleran här angrep så häftigt och skördade
 till den grad, att ett hus, som om middagen beboddes af flere lefvande
 friska menniskor, ofta om aftonen stod öde, emedan alla dess innevänare
 redan flyttat till sin sista lägerstad och hvarföre Östra förstaden eller
 den så kallade Båtsmans-backen genast blef en depot, från hvilken sjuk-
 domen utbredde sig till de öfrige Stadsdelarne, i förhållande till lika
 verkande orsaker, d. v. s. der den endemiska constitutionen adderades
 till den epidemiska. I de mera reguliera och sundare qvarteren sjukna-
 de och dogo åtskillige personer enstaka, under det sjukdomen hemsökte
 nästan hvarje hus och person i de qvarter, som i anseende till läge,
 byggnadssätt och andre omständigheter voro osunda och osnygge. Och
 bland hela det stora antalet af döda kan man icke räkna mer än 30 à 40
 af den bättre folkclassen, eller sådane, som hade sundare boningsplat-
 ser och iagttogo renlighet.

Under den brådska och förvirring, som rådde i sjukdomens början
 och under dess häftigaste raseri, kunde de afgifne sjuk-rapporterne icke
 blifva tillförlitlige. Man sökte att hjälpa alla sjuka, men huru många, föll
 aldrig någon in att tänka på. Sedan lugn återkommit, har genom anstånd

undersökning och uppteckning blifvit utrönt, att de som varit angripne af verklig Kolera och ännu lefva, sammanräknade med dem som aflidit, utgör en Summa af 1352. Mäter man antalet af de döde med denna summa, blir mortalitets-förhållandet här liksom på andra orter i Europa, der sjukdomen med stor intensitet uppstått och sanningen i uppgifterne blifvit följd, ungefär hälften af de af verklig Kolera angripne. De sjukdoms-förebud, som nästan hvar och en under denna tid kände och för hvilka begärdes råd, räknas icke hit. Om åter Summan af de döde jemföres med Folknumren i Staden, blir förhållandet högst nedslående, nemligen nära Sjettedelen af befolkningen. Orsakerna härtill igenfinnas i det föregående. Imellan den 19:de och 28:de Augusti tycktes sjukdomen vara stationär och hafva uppnått sin kulminations-punkt. Efter denna tid astog så väl dess extensitet som intensitet, och den blef mer åtkomlig för Läkaren, som nu fick för sig en Organisme, hvilken *höll på* att gå under i stället för en, hvilken i första ögonblicket var förstörd. Här har icke såsom på de fleste ställen, der Kolera-sjukdomen med häftighet framgätt, förmärkts hvarken den krassa råhet, som förklarar sjukdomen vara en tillställning af människokonst eller Fatalismens blindhet, som förkastar allt Läkare-biträde.

På Landsbygden öfver gick icke Sjukdomen till farsot. Blott från sju Soknar af Länets Ett Hundrade Tjugo åtta blefvo sjukdoms och dödsfall af Kolera anmälde.

Denna sorgliga Berättelse bör upphöra. Mätte någon anledning att ånyo fortsätta den, aldrig mer återkomma! Men på det något godt må äfven sägas om Koleran, bör tilläggas, att det synes som hon genom sitt öfvervälde så afväpnat och försvagat andre, vanligen gängse sjukdomar och farsoter, att desse allt sedan icke kommit sig rätt väl före, hvadan hälsotillståndet inom Länets alltsedan varit ovanligt godt. Smittkoppor hafva likväl i år visat sig, men blott sporadiskt, här och der utan att öfvergå till farsot, hvarföre ock erfarenheten, att personer, hvilka varit, som man trott, pålitligen vaccinerade, dock af dem blifvit angripne och dödade, hittills hos allmänheten väckt mer oro än sjelfva sjukdomen.

Hvad i sista femårs-Berättelsen är anfördt om *Sokne-Magasiner*, *rofdjurs utödande och Folk-Scholor*, återopas här underdånigst.

Sparbanken i Jönköping har under bibehållet och stigande förtroende fortfarit i sin nyttiga verksamhet. 1833 års Femårs-Berättelse upplyser att deri då voro insatte 35,600 R:dr 1 sk. och uttagne 8,230 R:dr 32 sk. Under de sist förflutne fem åren hafva insättningarne utgjort

101,940 R:dr 41 sk. och uttagningarne 51,528 R:dr 42 sk. 4 rst. År 1837 var insättningen störst och minst Kolera-året 1834. Sparbankens utlånta räntebärande Capital, som utgjorde 1833 29,997 R:dr, har sedan ökat sig till 66,330 R:dr 36 sk. 10 rst. Banco. Förvaltnings-kostnaden under dess 8-åriga tillvaro har uppgått till blott 2,010 R:dr 29 sk. 8 rst. Banco. Insättarnes behållning utgör nu 64,373 R:dr 14 sk. 8 rst., samt Sparbankens egen eller reserv-fonden 2,071 R:dr 43 sk. 2 rst.

Smålands Privat-Bank, som uppstått sedan sista Femårs-Brättelsen, har sin Direction och sitt Central-contor i Jönköping, med Filial-contor i Wexiö, Calmar och Westervik. Den öppnades den 30:de September 1837 och har sedan allt jemt varit anlitad. Då med få undantag, Provinciencs alla bemedlade inuevånare äro delägare i Banken, synes densammas solidité vara försäkrad. — Också njuter den ett stort och vidsträckt förtroende. Verkande inom en af Rikets större afdelningar, utgör den ock Sveriges största Privat-Bank. Folket tyckes vara mycket belätet med denna inrättning, hvars nytta synnerligast visade sig under förlidets års spannemåls-brist och deraf följande behof af penningar, hvarmed Banken utan småaktige åsigtter vid Säkerhets-handlingarnes granskning, undsatte mängen Lån-Sökande, som eljest blifvit utan brödföda för Sommaren. I allmänhet är dock en återhållsamhet önskvärd i afseende på Låns beviljande åt allmogen, hvars rörelse och näringar icke äro belätne med Lån på kort betalningstid, och lyckligtvis är förhållandet inom detta Län sådant, att dess allmoge är i Privat-Banken skuldsatt för en, relativt till folkmängden ringa Summa.

Ett Brandstods-Bolag till försäkring af hus och Lösören å landet föreslogs af Läns-Styrelsen år 1837 och antogs utaf ungefärligen en tredjedel af Länet, som derigenom endtledigades från de gamla, merendels ändamålslösa Brandstods-föreningarne Socknevis. Eders Kongl. Majt har i Nåder fastställt det nya Bolagets reglemente och den 14:de nästkommande Mars vidtager Bolagets verksamhet och förbindelse att ersätta timade Brandskador. Bolaget har icke någon Cassa, utan sammanskjuter vid hvarje Brandskada den belöpande ersättningen i mohn af hvarje Bolagsmans hus- och Lösöre-varde. Härigenom får den Brandlidande full och snar ersättning och de icke sällsamma Brandstods-tvisterne komma hädanefter att upphöra, så vidt det nya Bolagets verksamhet sig sträcker. Det är till förmodande att den större delen af Länet, som afsagt sig inträde i Bolaget, skall, på sätt Reglementet medgifver, småningom sluta sig till

detsamma och hela Länet slutligen komma i åtnjutande af de välgörande resultat, som med inrättningen afses.

Polisen i Länet handhafves nu som tillföre. För att lätta handhafvandet i de delar deraf, som angå skjutsväsendet, samt underhållet af vägar och broar, har jag uppgjort, låtit trycka och utgå ett sammandrag af alla allmänna Författningar och särskilda föreskrifter, som angå desse angelägne delar af ordningsmålen, hvilkas framgång mest bero på Länsmännen på sätt i sista Femårs-Berättelsen är anmärkt, men hvilkas aflöning, relativt till deras viktiga befattning, är så under all jemförelse knapp och otillräcklig, att ynglingar med uppfostran och ambition icke kunna förmås ingå i en Corps, der nu mera all utsigt till befordran är stängd, derigenom att ingen Länsman, i brist af tagen Kameral-Examen, kan föreslås till Kronofogde, då likväl Länsmans-Corpsen borde vara en Plant-Skola, der subjecter till Kronofogdar alltid vore att finna.

Skiftes-Verket i Länet fortgår utan afbrott och sedan den vid förra Femårs Berättelsen gällande Landtmäteri-Taxa blifvit jemkad och nedsatt, har kostnaden i och för egoskiften blifvit måttlig och dräglig.

Uppbörds-verket utmärker sig ännu, såsom i många år tillföre, med nitiske Uppbördsmän och redogörare, hvilka anse för sin heder att årligen aflemna redogörelsen, så vidt på dem ankommer, restfri.

Statsbidragen, ehuru många och stora, utgå ock derföre å bestämda tider, dock icke utan ansträngning å Folkets sida att bibehålla vanan att göra rätt för sig och å Uppbördsmännens att inom den 1 Maj incassera thy oaktdadt uppkommande restantier. Pantauktioner för Krono-räntor hafva likväl hittills sällan ägt rum. Hädanefter synes dock uppbörds-verkets ordentlighet svårligen kunna bibehållas. Den Samhället öfver hufvudet växande Folkmassa, som från Backstugor och usla Torpuästen befolkar fångelser, hospitaler och armbus och kostar så stora uppoffringar för Staten och kommunerne af penningar, samt Embets-verken af mödosamma och tiden upptagande functioner, skall, till råga på allt detta onda, äfven förhindra Drätsel-Verkets rediga gång, så vida nämligen denna folkmassa måste ovilkorligen skattskrifvas och debiteras utan afseende på de fleste individernes utblottade tillstånd. Följden af sådan Skattskrifning är eftertänkelig, ty för afkortningen fordras tusendetals resor årligen till de fattigas kojor för att samla bevis på deras elände, en insamling som icke gagnar Staten, men upptager Tjenstemännens tid onyttigt, samt bringar Stats-Machinens gång i olag och uppbörds-verket i oreda.

Bevillingen, som är en ovillkorlig penningeskatt och icke får såsom grundrätten utgöras i persedlar, fortfar att, såsom i förra Femårs-Berättelsen är nämndt, utgöra föremål för mången skattskyldigs mer eller mindre grundade kländer och missnöje; ty äfven sista Bevillnings-Förordningen anser man egentligen hafva uppsökt jorden och Embetsmannalönerne, men icke den rörlige förmögenheten i Städerna, öfverflödet och lyxen, hvilka egentligen herrska der. Det förr anmärkte missförhållandet emellan Landets och Städernes Statsbidrag anses i allmänhet fortfara.

Hvad i sista Femårs-Berättelsen är anfördt, dels om kostnaden för rustning och rotering, som utgör jordbrukarens svåraste onus, samt dernäst Prästerskapets och Kyrkobetjeningens underhåll och dels hvad angår diverse afgifter, onera och allmänna Besvär, återopas nu ytterligare, emedan uti desse omständigheter icke företer sig någon sådan förändring, som kan blifva föremål för särskild reflexion eller framställning, hvarför ock förra slutomdömet gäller, att alla Statsbidragens sammanräknade stora Total-Summa må mindre förskräcka, enär deri till slut ingå prestationer in natura, såsom väghållning, skjuts, Fattig-Försörjning, Allmänna Byggnader, med flere artiklar der Folkets arbetskraft blifvit värderad i penningar.

Tillätne krogar på Landsbyggden finnas nu mera blott två i hela Länet, men Smygkrogar, så i Städerna som på landet, öfverklagas mycket. Svårigheten att dem utrota ligger till någon del i Lagstiftningen, som icke medgifver köpare att vittna i Brännvins-minuteringsmål och tillåter Krögare att med Civil-arrest försona de böter, han icke mägar betala.

Länets Hushållnings-Sällskap har, på undertecknad Ordförandes uppmaning, ökat sin verksamhet. Det börjar att åter utgifva läsvärda skrifter, sedan deri bildat sig ett så kalladt Redactions-utskott, som åtagit sig skrifternes urval och uppställning, men knappheten af Sällskapets pekuniäre tillgångar skall länge motverka dess bemödanden, sedan Cassan blifvit medtagen till återuppförande af det Djurläkare-Boställe med sjukstall och smedja, som afbrann vid den eldsvåda, hvilken år 1835 härjade den så kallade förborgen här vid Staden, men också befinna sig desse hus, nu uppförde af kalkbruk i bästa skick, till ett värde af omkring 5,000 R:dr Banco.

6:o Städer.

Jönköping; Angående Stadens läge och Historik återopas underdånigst sista Femårs-Berättelsen. Stadens Folkmängd, som då utgjorde 4,077

personer, utgör nu 4,164 och har således ökat sig med 87. Under de sist förflutna fem åren, har mortaliteten varit rådande öfver nativiteten, ty här förekomma 361 flere döda än födda, bland hvilka sednare räknas 113 oäkta barn. Antalet af inflyttade uppgifves till 448 personer. Mortalitetens tillväxt, så väl som inflyttningarne under sednaste quinquennium, härleda sig begge förnämligast från 1834 års Kolera-farsot, som lade en stor del af den arbetande classen i grafven, hvarefter samma class likväl så hastigt förstärktes af inflyttningar från landet, att inom tre månader icke förmärktes någon folkbrist i Stadens arbetsstyrka. I en föregående artikel om hälsovården, är uppgjord en kort historia om Koleran, som egentligen angår Jönköpings Stad, emedan farsoten på landsbygden var utan betydighet.

Stadens undervisnings- och bildnings-anstalter äro desamme, som uti sista Feinårs-Berättelsen omnämnas, utom det att en Flick-Schola tillkommit, der omkring 30 af arbets-classens döttrar, till större delen utan afgift, undervisas i christendom och bandaslöjder. Jemväl har uppkommit ett Privat Militär-Institut, der ungefär femtio Militär-Elever undervisas i de för Officers-Examen erforderlige vetenskaper, och sådana examina hållas här årligen under inseeende af vederbörande General-Befälhafvare, i hvars frånvaro Inspectionen öfver Institutet blifvit General-Adjutanten Bergenstråhle i Näder anförtrodd. Institutet begagnas af Elever från aflägsnare orter och synes hafva vunnit förtroende.

Folklynnnet i Staden kan i allmänhet anses för godt och sedligt. Blott en person har under de sistförflutne fem åren varit under tilltal för lifssak, nämligen stöld vid eldsvåda. Han dömdes till döden, men benådades af Eders Kongl. Maj:t med två års Fästningsarbete.

De två sista åren hafva väl flere brott mot eganderätten blifvit åtalade, än den nästförutgångne tiden, men större delen har bestått i snatteri, och de ökade åtalen tillskrifvas en mera nitisk åklagare. Stadens Styrelse anser dryckenskaps-lasten de sednare åren hafva aftagit, och den tillskrifver med rätta härvarande Nykterhets-förening, att drinkaren nu mera åtminstone blyges för sin last. Här finnas ock många Patriotiske och för mensklighetens väl nitälskande män, hvilka aflaggt bruket af brännvin, och dessa exempel, jemte nyssnämde Förenings flere vackra skrifter, hafva dragit åt sig den allmänna uppmärksamheten i den mohn, att denna Samhällets stora angelägenhet verkligen tyckes gå framåt. Fastän passion och vana qvarhålla de fleste gamle under sitt välde, vill dock moralisten hoppas på ett uppväxande slägte, att det skall motstå en frestelse, hvil-

ken så många gudfruktige, upphöjde och högaktade män i slutade större och mindre Föreningar föresatt sig att motverka.

Stadens hufvudnäringar fortfara att vara minuthandel och handtverk. Antalet af Kram- och Speceri-handlande är 15, med 16 handelsbetjenter, 1 Galanteri-handlande, samt 11 Hökeri-handlande med 7 betjenter. Dessas sammanräknade Bevillnings-summa utgjorde förlidet år 585 R:dr.

I sista Femårs-Berättelsen omtalades den fördelaktiga rörelse, som Snus-Fabricationen här utöfvar. Den fortfar med lika liflighet, och jag instämmer med Stadens Magistrat i det yttrande, att efter alla anledningar är handelsrörelsen härstädes i tilltagande och skall än vidare ökas, i den möhn erforderlige Förlags-Capitaler med kloka beräkningar och tillbörlig verksamhet förenas.

Handtverkerierna bedrifvas af 106 Skrämästare med 98 Gesäller och 126 Lärlingar. Under Hall-Rätt lyda 3 Färgare, 2 Spegel-Fabrikörer och 2 Urmakare med 10 Gesäller och 13 Lärlingar. Antalet af Apotekare, Bagare, Bryggare, Källarmästare, Spisquartars-idkare, Slagtare och Sockerbagare utgör 15, med ett lika antal arbetare.

Alla desse handverkares och näringsidkares bevillning uppgick förlidet år till 1,040 R:dr B:co.

Handtverks-Corpsens oeconomiska tillstånd sedan sista Femårs-Berättelsen anses vara stationärt. Begäret efter oafhängighet lockar Gesällen till mästerskap innan han ännu förstår ordna sina angelägenheter, eller förmått skaffa sig förlag. Han saknar ock merendels den konstfärdighet och tekniska skicklighet, som är nödig att tillfredsställa consumenters anspråk, och handverkstillverkningarne i en småstad uthärda sällan jämförelsen med hvad större städer eller utländska produkter, ofta till lika pris erbjuda — och desse omständigheter anse vederbörande här i Staden utgöra hinder för handtverkeriernes tillväxt och deras idkares förkofran. Här måste dock tilläggas att undantagen icke äro få, ty i Jönköping finnas till exempel Färgare, Garfvare, Hattmakare, Guldsmeder, Bokbindare, Snörmakare, m. fl., hvilkas rörelse är ganska betydlig och hvilkas välstånd, att döma från yttre förhållanden, icke må anses tvifvelaktigt.

Sjöfarten på Welteren och derifrån genom Götha Kanal ut i hafven är lättad och tryggad genom den i sista Femårs-Berättelsen omnämde, nu mera fullbordade Bro- och Hamnbyggnaden. Desse byggnader hafva kostat 49,837 R:dr B:co, hvartill Stadens Borgerskap bidragit med 12,000 R:dr och

och det öfriga har utgått af Stats-Verket. Stadens bidrag är dock icke egentligen annat än ett Förskott, som på framtiden ersättes af Hamn-inkomsterne, deraf likväl främst skall gäldas ett af Stor-Amirals-Embetets 3:e Afdelning lemnadt lån å 4,000 R:dr. Att Trafiken är tämmeligen liflig, kan slutas deraf att Hamn-inkomsterne efter den nu i 2 år tillämpade Taxan uppgått till circa 3,500 R:dr B:co årligen.

Stadens urgamla Stapelstads-rätt, hvilken från urminnes tider varit obegagnad, är nu mera icke utan betydighet, ty sedan Götha Kanal blifvit öppnad och Hamnbyggnaden fullbordad, afsättas varor directe på utländsk ort nästan årligen; men denna export-rörelse måste dock vara ringa, så länge ingen Handlande på stället äger eget fartyg. Endast två af dem hafva anpartier i mindre Galeaser och Jakter. Ett Bolag äger dock ett Ång-Fartyg med namnet Commendeur-Captenen, som förliden sommar började och in på sena hösten fortsatte resor till och ifrån Stockholm med sådant tillopp af både passagerare och fragtgods att hvarken de förre eller det sednare alltid kunde rymmas. Man anser ännu ett sådant Fartyg behöfligt för trafiken på huvudstaden, men ovisst är dock om två sådane kunna jemt sysselsättas.

Stadens inkomster uppgå vanligen till något öfver 6,000, men utgifterne deremot till nära 7,000 R:dr Banco årligen, och bristen måste Stadens innevånare fylla efter af dem sjelfve fastställda beskattnings-grunder.

För betäckande af kostnader, i anledning af Kolera-Farsoten år 1834, erhöill Staden af Stats-Verket 2:ne lån, ett större å 10,000 och ett mindre å 3,000 R:dr Banco, hvilka begge till de belopp, som ännu återstå skola vid detta års slut till fulla liqvideras.

År 1835 inträffade å den häst bebyggda delen af Förborgen eller Westra Förstaden en svår eldsvåda, som ödelade större delen af nämnde Förstad, i anledning hvaraf ny Tomt-reglering blef nödig, dervid jemväl föreslogs och af Eders Kongl. Maj:t i nåder anbefalldes, att alla de å Kronans grund uppförde hus skulle, till vinnande af sundhet och prydlig-
het, derifrån under loppet af tre år, eller före April 1839 bortflyttas. För detta ändamål har Staden ej blott åt husegarne å Kronans grund upplåtit under ägande rätt nödige Tomter, fem år befriade från utskylder, utan jemväl såsom bidrag till flyttningskostnaden, skänkt 2,000 R:dr; Varande i sistnämnde afseende 6,000 R:dr af Eders Kongl. Maj:t i nåder anordnade att af allmänna medel utgå. De utflyttnings-skyldige visade sig i början ganska missnöjde och obelätne. Också besvarade de Eders Kongl. Maj:t med underdånig Supplik om ändring i beslutet, eller anstånd med flyttnin-

Femårsberättelse för Jönköpings Län.

gen. Den blef efter mitt hörande afslagen och genast företog man utflyttningen med sådan vilja och kraft att den nu är nära fullbordad och missnöjet har förvandlat sig till en allmän belåtenhet, som ock icke kunde uteblifva, då man fann sig från usla hopträngda kojor förflyttad till treffliga, på öppen och fri plats uppförda snygga Bostäder. Staden har emellertid för detta och andra allmänna åligganden, hvaribland må räknas en ny organisation af skjutsväsendet, som blifvit öfverlemnadt till ett Bolag på 10 år, hvilket inom den nya Förstadens local uppfört nödige byggnader, der 40 à 50 hästar och 10 à 12 drängar dageligen underhållas, gjort betydliga uppoffringar för det allmänna bästa, och villigt mött Läns-Styrelsen i dess bemödanden, att befrämja allt godt och nyttigt inom ett af natur och läge gynnadt Samhälle.

Sjukvården i Staden besörjes af Stads-Läkaren, som åtnjuter årlig lön 166 R:dr 32 sk. B:co. Utom de i sista Femårs-Berättelsen omförmålde Sjukvårds inrättningar, har, sedan den tiden ett Badhus blifvit anlagdt vid Munksjön, hvilket, alla årstider begagneligt, mycket bidrager att underhålla Sandhets-Polisen.

Stadens Fattigförsörjning har, sedan sista Femårs-Berättelsen afgafs, undergått en väsendtligare reorganisation och förändring än något af de ämnen, som enligt föreskrift äro föremål för denna Berättelse. Jag har i mitt förlidet år afgifna underdåniga utlåtande om Fattigvården i Länet, genom anstald jemförelse, visat den nu i Staden etablerade Fattigvårdens stora företräde framför den föregående och åberopar nu hvad då anfördes, så mycket säkrare, som erfarenheten än ytterligare styrkt sanningen häraf.

De oeconomiske och moraliske fördelar, som denna Fattigvårds-reform tillskyndat detta Samhälle och den väckelse och föresyn i denna väg, som densamma lemnat andre kommuner, förtjena att särskildt lofordas. Stiftets Biskop, en stor kännare af Fattigvårds-väsendet, gjorde sig på stället underrättad om denna Stiftelse i dess början, och förklarade offentligen vid Prestmötet i Wexjö 1836 "*att inrättningen lofvade det bästa och vore i flere afseenden normal.*" Det är glädjande, att, på grund af erfarenhet nu kunna intyga, att Inrättningen fullkomligen hållit hvad den lofvat, äfvensom det gör denna nya Stiftelse heder, att under nära fyra år, som den existerat, ingen enda belågenhet eller något förhållande förekommit vid verkställigheten, för hvilka säker vägledning och bestämde föreskrifter icke igenfunnits i det föreslagne af Eders Kongl. Maj:st fastställda Reglementet, i hvilket ock derföre ingen anledning till någon förändring eller

förbättring förekommit, förr än i desse dagar, då Stadens bägge Kyrkoherdar och Borgmästaren, som i kraft af sine Embeten äro sjelfskrifne Ordförander i Directionen, förklarar sig icke vidare medhinnna detta bestyr.

Hufvudgrund-satserne i denna Inrättning äro: att fattigdomen bör förekommas och hindras, jemte det den verkligt behöfvande understödjес och att allt understöd bör i mohn af understöds-tagarnes förmåga genom arbete ersättas. Dessa grundsatser tillämpas i verkställigheten på det sätt, att barn, som sakna all föräldra-vård, få föda, kläder, undervisning i christendom och nyttige handaslöjder, hälst på landsbygden. De åter, som hafva någon, men otillräcklig vård, undfå behöfligt understöd jemte tillfälle till undervisning i läsning uti Inrättningens Skolor och i handaslöjder i Arbets-huset eller Flick-Skolan.

Utgående från den synpunkt, att all Fattigförsörjning bör i vården om det uppväxande släktet hafva sitt förnämsta systemål och största omfång och att dess bildning till sann christendom är säkraste värdet mot passionen, lasterna och brotten, samt dessas följeslagare nöd och armod, sökte Stifterne af denna Inrättning genast i dess början, att genom anställande af en Stads-Kathetik bereda ungdomen tillfälle att ifrån utgången ur Skolorne, intill confirmationstiden, underhålla och förkofra den Religionskunskap som förut blifvit inhemtad. För den goda sakens skull vore det högeligen att önska, att den då sökte tjensteårsberäkningen för en härtill utsedd Prestman, måtte snart i nåder bifallas.

Äldre personer med arbetsförmåga understödjas genom arbetstillfällen i den med Inrättningen förenade arbetsanstalt, eller hemma i sine bönningar eller hos andre Stadens innevånare, och följden har visat sanningen af Skaldens ord: "Den arbet ger, ger också bröd." De mindre arbetsföres arbetsförtjenst ökas indirect derigenom, att de få hämta mat för lågt pris från Inrättningens kök, en förmån, som tillfälligtvis behöfvande äfven få begagna. Det penningeunderstöd af circa 300 R:dr B:co, som förut årligen utgick till 50 à 60 understödstagare, indrogs vid reorganisationen på en gång med den anmärkningsvärda påföljd att icke öfver 1 à 2 af denna personal öfvergått till den reformerade Fattigvården. Understöd i penningar lennas nu aldrig till annat än till tjenlig sjukfödas anskaffande.

Orkeslöse, ålderstigne, bräcklige och lytte personer härbergeras och födas i försörjningshuset, der de sysselsättas efter förmåga.

I sin religiösa tendens och uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse af Styrelsens förslag att hvarje inom Samhället bettlande person är

genast hemfallen till arbetshuset och att det understöd som erhålles, skall med arbete ersättas, samt att de fattighjon, som både klädas och födas af Inrättningen, stå till dess styrelse i samma förhållande, som tjenstebjon till husbonde, har denna inrättning det fastaste stödet för sitt bestånd och hufvudsakliga styrkan i sin verksamhet.

Inrättningen styres af en Direction bestående af Stadens begge Kyrkoherdar och Borgmästare, i kraft af sina Embeten, samt 6 andre Ledamöter, som årligen vid Vallborgsmässa Socknestämman inväljas.

Under de trenne räkenskapsår, som Stadens Fattigförsörjningsanstalt blifvit förvaltd enligt denna reorganiserade princip, har en besparad behållning vunnits af icke mindre än 6,303 R:dr B:co. Nära sjettedelen af denna summa har tillkommit genom Fattighjonens arbetsförtjenster, hvilkas belopp genom en af detta årets Direction vidtagen noggrannare tillämpning af reglementets föreskrift, uppgått till mer än dubbelt mot förut, ehuru hjonen för egen räkning under detsamma för öfverarbete haft en behållning af omkring Tio R:dr B:co i månaden.

Att en så betydlig behållning kunnat vinnas på så kort tid, är så mycket mer talande till närvarande administrations fördel, som årlige inkomsterne förut ofta icke förslogo, utan sjelfva Capital-fonden måste tillgripas och Slotts-församlingens alla fattighjon utöfver de vanliga äfven blifvit öfvertagne och försörjde, äfvensom de i Koleran utdöde för det mesta blifvit ersatte med utfattige hushåll från landet och mer än dubbelt antal värnlöse barn genom samma sjukdom föllo inrättningen till last. Utgifterne till Lärare, Betjening och Scholæ-anstalter hafva äfven sedan blifvit ökade med mer än 500 R:dr B:co årligen, likasom Fattighjonens kost med ett mål mer om dagen och deras äckliga klädespaltor hafva blifvit utbytte mot snygg och passande beklädnad.

Sanningen och erkänslan bjuda dock icke lemna oanmärkt, att Fattigvårds-styrelsen något mer än tvänne år af samma tid dragit ränta af 11,650 R:dr, hvarmed gamla Fonden ökades efter Koleratiden genom gåfvor, dels från Eders Kongl. Maj:ts Höga Gemål, Hennes Maj:ts Drottningen, dels från andra ädle gifvare; Det har dock genom Calcul, bifogad sista års räkenskaperne, blifvit visadt, att revenuen af denna nya Fond så mycket mindre verkat det i finansielt afseende fördelaktiga resultatet, som det styrkes: "att de gamla årliga fattigmedlen, äfven under då varande dyra år, genom följden af det system, som 1834 etablerades, icke allenast varit tillräcklige att betäcka alla förutvarande utgifter, utan äfven de många, som genom samma reorganisation tillkommit och till och med derutöfver lemnat behållning af 436 R:dr 20 sk. 3 1st. B:co."

I sådant förhållande och då alla tidens erfarenhet, i fråga om Fattigbidrag besannat, att, "Ju mer du ger, ju mer begärs det, liksom en vattensigtig, ju mer han dricker, törstar desto mer," har ock sista räkenskaps-Revisionen föreslagit, att största delen af directa årliga fattigskatten, 12 à 1,300 R:dr bör genast indragas af skäl, som ingen kännare af fattigförsörjningsväsendet lärer motsäga, att nämligen Fattigfondernes förökning utöfver verkliga behovet är icke allenast onödig, utan positivt skadlig, sålunda att den lägre demoraliserade folkclassen, med hoppfulla blickar på de rika tillgångarne, afledes från bemödandet till sjelfförsörjning och öfverlemnar sig sorglöst åt lättja och sedeslöshet, öfvertygad att i behovets stund kunna påräkna nödigt understöd af Fattigvården. I stället att fattigförsörjningen skulle rätta sig efter behovet, rättar sig således behovet efter fattigförsörjningen och de hjälpsökandes antal ökas utan att de Fattiges minskas. England, med sina omätliga fattig-fonder, har i långa tider haft en sorglig erfarenhet af denna sanning. Men utrikes exempel äro öfverflödiga. Vi ega inom Länet 2:ne Socknar, som hafva särskilde rike donationer till sine fattige och just i desse år, som i 1833 års Berättelse redan anmärktes, antalet af fattighjon bedräffligt större än i någon annan Socken, med samma folknnummer.

Förra årets räkenskaper utvisa, att den personal, som af Inrättningen åtnjutit dels fullkomlig försörjning under hela året, dels mer och mindre understöd, dels undervisning och uppfostran, då utgjorde sammanräknadt med personalen af Inrättningens Lärare och betjening 383 och att kostnaden för hvarje individ har för året uppgått till Sex R:dr 24 sk., samt att öfverhufvud en person, som begagnat Växel- och Söndags-skolorne kostat En R:dr 16 sk. och en i Flickskolan undervisad flicka Sju R:dr 36 sk., samt underhållet och uppfostran för ett barn 14 R:dr 24 sk. årligen och kostnaden för sjelfva kosten 3 mål, om dagen till en person har blott uppgått till $2\frac{1}{3}$:dels skilling eller 17 R:dr 24 sk. för året, oagadt kosthållet är så ymnigt, att en hög Embetsman, som noga är bevandrad i hela Landets fattigvård, vid undersökningen deraf förklarade densamma böra nedsättas, för att icke blifva en läckmat för obehörige hjälpsökande.

Större än desse *oekonomiske* äro dock de *moraliske* fördelarne, som af fattigförsörjningens förändrade administration tillfallit detta Samhälle. De osedlige, okynnige och lastfulle tiggarrhopar, som fordom kringströkogatorne och belägrade husen, äro nu arbetsamme, sediga, stilla och lugne. Stadens fattighus, förut ett vämjeligt näste för osnygghet, lättja och

Åderlighet, är nu en snygg och trefflig boning, der hvar och en sin syssla sköter, — flere i vanart och lättja djupt sjunkne hafva, förbättrade till seder och till sjelfförsörjning skicklige, lemnat Iurättningen och åter blifvit nyttige, verksamme och sjelfständige Samhälls-medlemmar; fattiga värnlösa barn uppfostras till christeliga, goda och nyttiga Samhälls-menniskor; och är Stadens fattigförsörjning sålunda förvandlad till en arbets-, sedeförädlings- och uppfostrings-anstalt.

Jemte denna allmänna understöds-anstalt finnes här äfven en from Stiftelse under namn af *Borgare-Cassa*, utgörande en af *Borgerskapet* genom frivilliga gåfvor och enskildta bidrag insamlad fond af circa R:dr Bco 7000, hvars ränta halfårsvis utdelas till ålderstegne, af sig komne Borgare, samt deras Enkor och Barn. En välgörande medborgariinna har äfven upplåtit ett hus med flere rum till kostnadsfri bostad åt behöfvande Enkor och barn efter afledne Civile Embets- och Tjenstemän. Samma person har äfven nyligen skänkt ett betydligt Capital för inrättand af en anstalt till vård om fattige föräldrars små barn, under det föräldrarne äro sysselsatte med arbete utom hus. Inom Götha Hof-Rätt insamlas och utdelas årligen bidrag till Enkor och barn efter detta Embetsverks afledne Tjenstemän. Från härvarande Frimurare-Samfund utlemnas jemväl årligen något understöd till de fattigas hjelp.

Det är således icke illa sörjdt för detta Samhälles behöfvande medlemmar. Och så framt den allmänna fattig-försörjningen vårdas med samma nit och urskiljning och styres med lika drift och verksamhet, som hittills, är det att hoppas, att än ymnigare och mognare frukter skola deraf i framtiden skördas och att af Samhällets vanlottade, förvillade och ofta vanartiga medlemmar, skall uppstå ett slägte, som gemensamt med lyckligare lottade och bättre underviste, hysa varm kärlek för Konung och Fosterland, helgd för Lagarna, aktning för andras rätt, samt lugn och fridsamhet i lynne och handlingssätt.

Det må här icke förtigas att hela denna omskapning af fattigvården må egentligen tillskrifvas en enda nitisk och verksam man, *Provincial-Läkaren*, *Professoren* och *Riddaren* af *Eders Kongl. Maj:ts Wasa-Orden*, *F. Eneroth*, som studerat sig in i detta invecklade administrations-ärende. Sedan han i egenskap af *Läkare* gjort de störste ansträngningar under *Kolerafarsoten* och för den lidande menskligheten offrat sina krafter och vägat sitt lif både före och efter det han sjelf af sjukdomen nedlades, åtog han sig sjelfmant den genom nämnde farsot mycket försvårade fattig-vårdens

reorganisation. Genom sina Läkare-relationer i de mest bemedlade och ansedde hus, beredde han frivilliga sammanskott till Fattig-Cassans förstärkning, med den framgång att desse, jemte en gåfva af Hennes Maj:t Drottningen och den betydliga summa Professorn sjelf tillade, nu mera försäkra Fattigvården om en icke blott nödig, utan, såsom ofvan är visadt, öfverflödigt tillgång för sina behofver. Dertöre förklarade ock Eders Kongl. Maj:t i nåder, vid det nya fattigvårds-Reglementets fastställande, "att Professor Eneroth, med afseende på dess utmärkta förtjenster om fattigvården i Jönköping, skulle vara Ordförande i Dess Direction, så länge han fortfor att vara ledamot deraf," men omständigheterna hafva icke velat medgifva Professorn att begagna detta företräde, utan föranlåtit honom att lemna sin befattning i en Styrelse, hvars detaljer han utlänkt och ordnat och som, så länge hon strängt följer de anvisningar grundläggaren antyde för de dagliga bestyren, otvifvelaktigt skall fortfa-
ra att inom detta Samhälle utöfva en välgörande verkan.

I Eksjö: Om denna lilla stad innehåller sista Femårs-Berättelsen flere tillfredsställande upplysningar. De gälla ännu och åberopas underdånigst. Dess folk mängd har ökat sig från 1,507 till 1,691 personer, deraf mankön 837 och qvinnkön 854. Borgerskapet består af 6 Handlande och 78 Handtverkare. Tre Fabrikörer finnas, två för Snustillverkning och en för vaxljus. Å Stadens svaga jord verkställas årligen betydliga odlingar. En större del af stadsjorden är anslagen att uppehålla skjutsen, hvilken beskrifves vara så betungande, att mången Borgare för kostnaden derå gått under. Tillförseln af säd, Victualier och Bränsle svarar fullt mot behofvet. Folkbildningen besörjes i vanlig Lärdoms-Schola, försedd med Rector och Collega. Jemväl finnes en Lancaster-Schola, der 111 barn i år njutit undervisning. Läkarevården är tillräcklig, ty i Staden bo utom Provincial-Läkaren, två Regements-Läkare, jemte en år 1836 antagen särskild Stads-Läkare med en årlig lön af 133 R:dr 16 sk. B:co. Äfven här har man börjat omskapa Fattigvården och dermed förenat anstalter till sysselsättning och arbete för de fattige.

Fattig-Cassan uppgår till 8,760 R:dr B:co och utgifterne för året äro i och för fattigförsörjningen omkring 1,300 R:dr B:co. Ett nytt Reglemente för fattigförsörjningen är upprättadt och man motser välgörande följder af de beslutade reformerne i fattigstyrelsen. Stadens inkomster, bestående i tionde och arrende af jorden och en qvarulägenhet, tomtören och ägopenningar m. m. uppgå till 915 R:dr B:co.

Grenna: Denna nära vid Wettern, gent emot den täcka Wisingsö, i en ljuflig nejd belägna stad, är en bland de ringaste af Rikets städer. Dess utseende liknar mer en stor skön Kyrkoby än en Stad. — Men den mäktige Riks-Drotsen Grefve Per Brahe ville äfven äga en stad inom sitt stora vackra Grefskap. Han byggde derföre Grenna och Konung Carl XI förunnade Kongl. privilegier åt den Grefliga staden, hvilken efter Mæcenatens fränfalle och Grefskapets reduction icke ville komma rätt fort såsom Stad, hvars fleste innevånare sysselsätta sig med jordbruk och Trädgårds-skötsel. I välment enfald ville man nyligen göra localen mera Stadslig, derigenom att man beröfvade den sin största prydnad: man borthögg nämligen de blomstrande kjersbärslundar, som förr beskuggade stadens enda reela gata. Klimatet är här så godt och hälsosamt, att Tideböckerne icke veta att omtala någon farsot, och då Koleran år 1834 dödade en stor del af Jönköpings folkmängd, sjuknade ingen enda människa i det blott fyra mil derifrån belägna Grenna.

Stadens folkmängd utgör 654 personer, hvaraf mantalsskrifne 158 mankön och 229 qvinnkön. Här finnas 3 Kram- och Speceri-Handlande, 5 Carduansmakare och Garfvare, 2 Gördelmakare, 2 Kopparslagare, 3 Hattmakare, 2 Målare, 1 Urmakare, 2 Färgare, 3 Skomakare, 2 Skräddare o. s. v. Någre, fast få af Borgerskapet äro, hvad man kallar, välmående, och en af de tre Köpmännen anses för rik. Här, som i alla småstäder, tillskrifver man Borgerskapets obestånd åt lättheten att vinna burskap, som lockar Handelsbetjenter och Gesäller in i Näringarne utan stadga och förlag, hvarpå merendels följa giftermål med obemedlade flickor och dernäst infinner sig fattigdomen, såsom en oafvislig följeslagare genom lifvet. Likväl synes äfven här handeln och handtverkerierne i sednare åren hafva vunnit någon förkofran, hvartill i sin mohn bidragit inrättningen af Torgdagar, dertill mest medverkat Arrendatorn af Wäst-anå nära Staden belägna Fideicommiss-egendom, som började att å de af Magistraten kungjorde Torgdagar i Grenna afsätta godsets producter, och innan kort var Torgrörelsen liflig och Grenna flitigt besökt äfven af allmogen från den angränsande delen af Östergöthland. Denna såmedelst uppkomna Torghandel, bereder nu Borgerskapet samt de till Staden inflyttade Herrskaps-familler en lätt tillgång att finna sine förnödenheter. Också har man hemödat sig att bringa det rymliga och grönskande, men för öfrigt obeqvåma, sluttande och vattensjuka Torget i ändamåls-

målsenligt skick medelst anbringande af underjordiska vattentrummor, planering, fyllning och stensättning, der ytan varit hålig och sank.

Genom bidrag, äfven från den omkringliggande landsorten, har man börjat bygga en hamn eller brygga i Wettern vid Stadens strand, på det skepp och farkoster af större dräglighet der måtte kunna lägga till och aflasta, i stället att såsom hittills, på små farkoster transportera varor i land från större båtar, som icke kunnat gå intill stranden. Hågen att bygga stora hus i små Städer visar sig äfven i denna lilla Stad, vid hvars storgata de seduare ären blifvit upprest ett trädhush i så stor dimension och med så många architectoniska försök att dess like förgäfvos sökes i landsorternes större Städer.

Om Stadens inkomster, Administrations-kostnader, fattigvård och sjukskötsel, återopas underdånigst sista Femårs-Berättelsen.

Lagsökningarne vid Läns-Styrelsen hafva under de sista fem åren icke till eller aflagit i någon märkbar mohn:

År 1834	gjordes anhängiga	2,165	Lagsökningsmål.
— 1835	”	2,529	D:o
— 1836	”	2,517	D:o
— 1837	”	2,654	D:o
— 1838	”	2,938	D:o

Man har underrättat sig om förhållandet härmed i några af de nästgränsande Länen, och funnit att Lagsökningars nummertal i de flesta är större än här, och i Elfsborgs Län ända till 100 procent och deröfver, samt i andre Län, jemförlige med eller mindre än Jönköpings, 50 à 75 procent.

Vid Lands-Cancelliet hafva innevarande år varit handlagde 7,487 och vid Lands-Contoret - - - - - 3,137

Tillsammans 10,624

särskildta mål och ärenden, för hvilkas behöriga handläggning arbetspersonalen är alltför inskränkt, särdeles å förra stället, der, till Lands-Secretarens biträde, Staten består blott en Skrifvare med omkring 80 à 90 R:drs lön. Behof utaf en Läns-Notarie är ofta framstäldt och motiveradt, men utan någon följd hittills. Sådant förhållandet nu är, må-

Femårsberättelse för Jönköpings Län.

ste göromålen så nära ligga neder under Lands-Secreterarens frånvaro på Embetsresor med Landshöfdingen, eller då han af sjukdom, jäf eller förfall är från dem afstängd. Då Staten länge bestått en Läns-Bokhållare vid Lands-Contoret, synes den nu icke längre böra låta uteblifva en Läns-Notarius vid Lands-Cancelliet, der göromålen äro mera trägna och mångfaldiga än på förra stället.

Man har i det föregående något nämnt om Länsmännen: desse missaktade och dock så outhärlige Statstjenare, fortfara att med skäl beklaga sig öfver deras svaga aflöning. Allmogen är nu mera för upplyst att försörja dem, och försöken, om de någon gång vågas, att på så sätt vinna bergning, straffas som sig bör, hårdeliga af Lagen.

Då 1833 års mera omständliga Femårs-Berättelse jämföres med denna mera sammandragne, uppkomma nära nog den förras resultater, neml.:

Att Jönköpings Läns allmänna beskaffenhet till jordytan är mager, stenbunden och mindre fruktbar:

Att Wista Härad och en del af Norra Wedbo Härad göra härifrån undantag:

Att de fleste af de fordna Herregodsens icke äro mera till såsom sådane; blott några få finnas ännu kvar såsom gods, nemligen Lyckås, Gripenberg, Ramsjöholm, Bordsjö, Cathrinæholm, Nydabla, Hok, Trollebo, Salshult, Östanå och Ulfsnäs:

Att Hörle och Nissafors äro Länets största Bruksegndomar:

Att Länets innevånare bestå af en lätt och liflig, höflig och lättstyrd folkstam, hvars mängd de sist förflutne åren ökats med öfver 8,000 personer, för hvilka näringsmedlen icke tillväxt i samma mån, och en öfverbefolkning i kommande tider således möjligtvis är att befara:

Att den besutne allmogen lyckligtvis befinner sig i temmeligt välstånd, hvilket åter synes vara i aftagande bland de högre Stånden, jemte det Fattighjonens antal ökas årligen:

Att Smälänningens löjelse för Krigsståndet och Soldatlifvet fortfar såsom ett nationaldrag:

Att Länets hufvudnäring är Åkerbruk och Boskapsskötsel, hvaraf det förra i sednare tider tagit öfverhanden:

Att Agronomen Steffens med sine råd och kunskaper tillhandagått flere af ortens possessionater och landthushållare:

Att oxhandeln och trafiken med smör och ost bringa de mesta penningar i rörelsen på landet, fastän åt skötseln af äng och betesmarker likväl icke egnas den omsorg som sig borde, ehuru odlingen af foderväxter börjat blifva mera allmän:

Att hästafveln i Länets är af ingen betydighet, men fårafveln deremot fortfar att vara föremål för Possessionaternes verksamhet, hvartill de nya Ullmarknaderna i Norrköping och stationerandet af ett Stamschäfferi inom Länets bidragit:

Att allmogens fårafvel och ullproduction sträcka sig dock ännu föga mer än till husbehof, men getafveln, fordom vigtig i Småland, nu mera icke intager något rum i dess hushållning:

Att i ingen del af Länets economi råder så stort slöseri och så liten omtänka för kommande tider, som i skogshushållningen:

Att å Länets enda allmanning, Håalveden, en förbättrad skogshushållning blifvit införd:

Att Skogseffecter årligen stiga i pris:

Att brännvinsbränningen, ehuru den beklagligtvis blifvit en af Länets hufvudnäringar, dock de sednare åren är nedlagd af många, och det öfverflödiga brännvinsupandet, icke så mycket utmärkande allmogens hemlif, som egentligen folksamlingarne, tyckes vara något hejdadt af Nykterhets-föreningarne:

Att Länets Bergs- och Bruks-rörelse, lifvad af nyare tidens uppfinningar och fallen i händerne på driftige och bemedlade patroner, befinner sig uti ett visst flor:

Att det mesta jernet säljes hemma, utom det som tillverkas vid de begge största Bruken, hvilket till en del vågföres:

Att Linskötseln äfven utgör en af Länets hufvudnäringar, hvilket oagtadt lärfts-väfnader och väfkonst i allmänhet icke hunnit den fullkomlighet, som åsyftats med flere bemödanden att här fortplanta den Norrländska väfslöjden:

Att bland Fabriker och näringar utmärker sig främst Husqvarna Gevärs-factori, samt dernäst pappersbruken, hvilka visa sig som en vigtig näringsgren:

Att vidare körslor, saltpeter-tillverkning, biskötsel, ståltråds-tillverkning, vadmalväfnad och humle-plantering äro mer och mindre vigtiga binäringar för Länets:

Att några betydliga jordbruks-förändringar under de ifrågavarande fem åren icke inträffat:

Att postgång och andre communicationsmedel inom Länet äro fullt svarande mot behovet:

Att ehuru Gästgifvare-skjutsen i vissa fall mera kan anses som näring än besvär, finner man dock snällposternes fortskaffande oneröst; men Krono-skjutsningen i fredstider är draglig.

Att inqvarteringen deremot är ett af locala omständigheter ojemnt fallande onus och ett lika förhållande inträffar med Krono-brefbäringen:

Att fångskjutsen nu mera icke trycker landet, men väl Stats-verket:

Att fattig-försörjningen är känbar i följd af fattig-classens och tigarhopens årliga tillväxt, en tillväxt, som, besynnerligt nog, röjer sig mera i Länets bättre än sämre delar och som, jemte dermed förenadt sedeförderf hos den lägsta folkclassen, är ett ondt af andlig natur, som icke blott med materiella medel kan grundligen botas:

Att för hälsovården är sörjdt allt hvad å administrationens sida kan väntas, så att allmogen nu mera synes mindre förtro sig åt qvacksalvare och under-kurer:

Att Länets Lazarett är i godt och under sednare åren mycket förbättradt skick:

Att cholera förfärligen härjat i Jönköpings stad, men föga visat sig på landsbygden:

Att de fleste Sockne-Magaziner icke äro något annat än räntegifvande Cassor och således icke innefatta erforderlige undsättnings-anstalter i missväxtår:

Att enskilda skyttar mera än skallgångar bidraga till rofdjurs utödande:

Att Sockne-skolor på landet äro få och, der de finnas, mindre besökte:

Att ambulatoriske skolmästare anses der mera passande:

Att ingen ny institution tagit åt sig så hastig faveur som Jönköpings Stads och Läns Sparbank:

Att polisen på landet hufvudsakligen beror på Länsmännens kraft och urskiljning, hvadan desse svagt lönte och ofta missaktade tjänstemän förtjena Styrelsens särskilda uppmärksamhet:

Att de olika polis-författningarne i olika Län föranleda till oreda och villervalla:

Att Skiftesverket i Länet fortgår oafbrutet och någon menlig verkan af de derom gällande författningar, icke kunnat märkas, ty, sedan jemk-

ning skett af Landtmätare-taxan, hafva de förra klagomålen öfver den stora kostnaden vid ägoskiften upphört:

Att Länets uppbördsverk fortfar att utmärka sig fördelaktigt; att proprie-balancer icke finnas och restantierne äro obetydliga, men att uppbörds-verkets handhafvande i ordentligt skick förhindras af den växande utfattiga folkmassans årliga, men fruktlösa skattskrifning och debitering:

Att öfver grundskatten, fastän den största af alla Stats-bidrag, höres icke någon klagan:

Att Bevillningen deremot anses ojemn, såsom egentligen drabbande jord och löner, men icke i samma mohn den rörliga förmögenheten, handel och näringar:

Att rustning och rotering äro jordbrukarens svåraste onus:

Att nämnde onus träffar det magra Småland 25 procent mera än det bördiga Östergöthland:

Att aflöningen till Clereciet är större än Länets hela Bevillning, men att en i allmänhet ömsesidig välvilja mellan Presterskapet och dess åhörare, likväl lindrar denna dryga beskattning:

Att alla Stats-bidragens total-summa väl är stor, men minskas vid granskning af flere artiklar, der folkets arbetskraft och prestationer in natura blifvit förvandlade till penningar:

Att jorden likväl icke möjligen tål vidare beskattning:

Att tillätne krogar på Landsbygden äro få — men smygkrogar både på landet och i städerna desto flere, emedan bevisningen i mål om lönnkrögeri är svår:

Att Länets Hushållnings-Sällskap blifvit satt i större verksamhet, och genom dess omtanka och bekostnad en Djurläkare här bosatt och bergad:

Att Jönköpings Stads minuthandel är i allmänhet liflig och vinstgifvande, men tillverkningen af Snus och dess försäljning synes i synnerhet vara en högst indräktig rörelse:

Att Stadens fattigvård efter Cholera-farsoten blifvit helt och hållet reorganiserad och försatt i ett förbättradt skick:

Att, efter den Vestra Förstaden år 1835 öfvergångna våld, ny Tomtreglering blifvit verkställd och utflyttning föreskrifven:

Att några egentliga Fabriker här icke finnas, ehuru inbjudande läget synes vara:

Att i Staden bosatta Embets- och Tjenstemanna-personalen mycket bidrager till Stadens flor och bestånd:

Att Stadens Bro- och Hamnbyggnad nu är alldeles färdig, och vederbörandes önskan uppfylld att få ett Ångfartyg här stationerad:

Att Stadens gamla, men aldrig begagnade Stapelfrihet nu börjat visa sig verksam, sedan Götha Canal beredt sjön Wettern communication med de begge hafven:

Att Munksjön är en naturlig hamn, tillräcklig att vid sina bråddjupa stränder mottaga hundradetals fartyg:

Att ångbåtsfarten förliden sommar var så liflig och tilloppet af passagerare och fraktgods så stort, att de förre och det sednare icke alltid kunde rymmas:

Att handel och näringar trivas väl i den lilla Staden Eksjö:

Att dertill mycket bidrager militär-etablissementer i Stadens omgifning:

Att deremot rörelsen i Grenna är ringa och svag:

Att dess Borgerskap mest sysselsätter sig med åkerbruk och trädgårds-skötsel:

Att man för de Borgerliga näringarne anser menligt lättheten, att vinna Burskap för Gesäller utan förlag och capital:

Att likväl luxe och yppighet i lefnadssätt, denna förståndslösa yrsel i lifvet, torde, serdeles i Städerna mera än allt annat, vålla individuella oredor i affärer:

Att Lagsökningars aftagande torde vittna om tillvext i låntagares förmåga att göra rätt för sig, och slutligen:

Att den arbetande personalen på Stat vid Länets Styrelse-Verk icke är svarande mot göromålens mängd.

I följd af det föregående framställa sig sjelfmant följande hufvudsakliga önskningsmål:

1:o Att näringsmedlen, som i allmänhet icke tillväxa i samma mohn som folkmängden, måtte kunna på ett eller annat sätt förkofras och uppbyggas, hvarvid, hvad Städerna angår, icke må förbises, att sedan hågen der vant sig att mera cultivera Stadens jord, än dess näringar, mången Borgare just derigenom blifvit utfattig och fått dyrt umgälla sitt oförstånd att öfvergifva det yrke, hvori han blifvit uppfödd och lärd, för att öfvertaga ett, som han icke kunnat med egna händer sköta:

2:o Att den tilltagande vanmagten bland Ståndspersonsklassen å landet måtte blifva föremål för nödig uppmärksamhet, en vanmagt, som likväl torde komma att fortfara, så länge hvarje Ståndsperson äflas med att

uppföda alla sina söner till herrar och alla sina döttrar till fruar åt gelikar; ty sanningen att säga är det kanske, åtminstone i Småland, mindre ett öfverflödigt lefnadssätt, än en alltför kostsam barnuppföstran, som kommer Herremannen på obestånd:

3:o Att de egentlige fattighjonens underhåll måtte ändamålsenligare besörjas och fattiganstalterne äfven å landet bringas till likhet med den som företer sig i Jönköpings Stad, samt att den tilltagande fattigdomen, vållad af lättja och sedeslöshet, måtte hämmas genom en mera vårdad barnuppföstran, befrämjad af Presterskapet och Komunerne gemensamt:

4:o Att Landtmannen mer än hitintills må vända sin håg och om-tanka på skötseln af ängar och betesmarker, så att Länets gamla och naturliga modernäring Boskapskötsel icke slutligen må falla i förgätenhet för nitet att laborera i ett åkerbruk, som, då det alltid har att strida mot en skrin och svag jordmån, merendels ger klena skördar:

5:o Att hästafveln, som nu är af ingen betydighet, måtte genom premier befrämjas:

6:o Att Allmogens färavel och ullproduction, som nu inskränker sig egentligen till blott husbehof, måtte på samma sätt utvidgas:

7:o Att en förväntande ny Skogsordning måtte innefatta correctiv mot det stora slöseri, som nu råder i skogshushållningen:

8:o Att då Linculturen i en del af Länets utgör hufvudnäringen, rå-ämnets förädling till finare väfnader måtte uppmuntras:

9:o Att Snällposterne, om möjligt vore, kunde anvisas annan väg, än genom en ort, fattig på hästar och fourage-persedlar:

10:o Att det ojemnt fallande inqvarteringsbesväret måtte ersättas af dem, som deraf mindre belastas:

11:o Att en lika ersättning måtte afses i och för den lika besvärliga Kronobrefbäringen:

12:o Att Sockne-Magazinerne måtte från räntegifvande Cassor förvandlas till verklige undsättnings-anstalter i missväxtår:

13:o Att Läusmännens löningsvillkor måtte förbättras:

14:o Att de olika Polis-författningarne i olika Län måtte bringas till enhet.

15:o Att jorden, som finner sig hårdare beskattad än den rörliga förmögenheten, icke måtte vidare onereras och Bevillingen drabba icke blott den årliga, öppen liggande inkomsten, utan egentligen dels verklig behållning, särdeles af handel och rörelse, dels Capitaler jemte luxe- och öfverflöds-artiklar:

16:o Att, i fråga om Lönnkrogars upptäckande, åklagaren måtte kunna åberopa afnämare till vittne:

17:o Att Fabrikers anläggande i Jönköping måtte uppmuntras, helst läget dertill är inbjudande; och

18:o Att en Läns-Notarius med lön på stat måtte anställas vid Cancellierne, der göromålens vigt och mängd ovillkorligen fordra en särskild Protocolls-förande, hvars saknad dageligen medför bryderi och osäkerhet vid ett Embetsverk, der Chefen har 2 olikartade Departementer att öfver-skåda, der inga serier medgifvas, och der den ansvarige föredraganden måste icke blott ensam besörja Expeditionerne utan ock deltaga i Besluten.

Och härmed slutas den raisonnerande delen af min underdåniga Berättelse — den Tabellariska medföljer.

Att 1833 års Femårs-Berättelse ligger till grund för denna, är i början nämndt. Den förra har derföre blifvit kanske alltför ofta åberopad, men den korta tiden af 5 år, deraf blott 3 tillhört undertecknad Landshöfdings Embetsförvaltning, har erbjudit endast få specialiteter för reflectionen.

Med djupaste undersätlig vördnad, nit och trohet, framhärdar

Stormächtigste Allernådigste Konung!

Eders Kougl. Maj:ts

Underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåte

C. G. BERGENSTRÅHLE.

Jönköpings Lands-Cancellie
den 31 December 1838.

L. Löwenadler. P. H. Landegren.